

מוזיאון העם היה ודי

תמיר צדוק

עיסוקו ההומוריסטי והאירוני של תמיר צדוק במוסכמות הייצוג של נרטיבים היסטוריים מקומיים ניכר כבר בשמה של התערוכה "מוזיאון העם היה ודי" - פירוק של הביטוי הטעון והפומפוזי "מוזיאון העם היהודי". פעולת פירוק זו, הוא מעיד, מורדת בנרטיב הלאומי הייצוגי ומבטאת את השאיפה להציג סיפור אחר, או לפחות לספק הצצה אל מאחורי הקלעים של חזיתו הייצוגית, ואל מנגנוני הייצור המבנים אותו. גם בתערוכה זו חותר צדוק כדרכו תחת סטריאוטיפים מקובעים של זהויות מקומיות, ומותח ביקורת מושחזת על אחד הנדבכים במערך החינוך הישראלי, מערך בעל תפקיד חשוב בהבנייתו ובקיבועו של הנרטיב הלאומי – מוזיאונים היסטוריים וצבאיים.

התערוכה משלבת בין מספר עבודות מיצב, צילום ווידאו המתייחסות כל אחת בדרכה לסביבות של מוזיאונים היסטוריים, צבאיים ולאומיים בארץ. במרכז התערוכה סרטו החדש "The Insider" שצולם בשורה של מוזיאונים היסטוריים וביטחוניים בארץ, כמו בית דוד בן גוריון, מוזיאון הפלמ"ח, מוזיאון האצ"ל, מוזיאון המעפילים, מוזיאון צה"ל, מוזיאון הרכבת ואף המוזיאון "משואה לתקומה" הנמצא בקיבוץ יד מרדכי. המצלמה נעה בין סיורים מודרכים לקבוצות מבקרים שונות, בין חללי התצוגה המשחזרים סביבות היסטוריות שלמות ובין דגמים בנויים, תצלומים, אמצעי המחשה שונים וחפצים מן המוכן שהפכו למוצגים היסטוריים. אלה משמשים כתפאורה וכרקע לבנייתו של נרטיב אחר, שבמרכזו סיפור מרדף בין דמות המייצגת את החוק (אביו של האמן) - ספק שומר במוזיאון ספק בלש משטרתי – לבין גיבור גברי נמלט בדמותו של האמן, המצטייר לפרקים כגיבור לאומי נרדף ולפרקים כפורע חוק. חללי התצוגה במוזיאונים השונים, המשמשים לכאורה כתפאורה וכרקע לתנועת הגיבורים שלעולם אינם נפגשים, הופכים למעשה לגיבור המרכזי של הסרט. הסיורים המודרכים המתקיימים בין כתליהם מספקים פסקול אירוני, המגולל לכאורה את סיפורה של הדמות הראשית, והחדרים המשחזרים והמלאים במוצגים היסטוריים הופכים לסביבות מחייה שדרכן נעות הדמויות.

בסדרות צילומים קודמות הציע צדוק דרכי התבוננות מורכבות ורב ממדיות במושאי צילומיו דרך האופן שבו הם מצולמים. הוא שילב בין סוגות שונות של צילום – כמו צילום חובבני, צילום עיתונאי, צילום מלחמה או צילום סטודיו – כדי להתבונן בקונפליקטים הבוטלים של החברה הישראלית סביב סוגיות של זהות פוליטית, מגדרית ותרבותית. גם בסרט "The Insider" – שזכה לשם המזוהה עם סרטי מתח וריגול קולנועיים – הופך אופן הצילום לאחת מדרכי הביטוי הביקורתיות של צדוק, ומשלב בין צילום דוקומנטרי, צילום קולנועי וצילום חובבני בסגנון מצלמה נסתרת. "ריבוי התפקידים, של המצלם-מצולם וההסוואה הכפולה של המצלמה ובנוסף לכך חומרי ה'מציאות' שכבר עברו פילטריזציה תרבותית" כתבה בעבר האמנית והמרצה ענת בצר על עבודותיו, "הם שהופכים את עבודתו של תמיר צדוק למרתקת ומאתגרת". תפקידי המצלם-מצולם מופקעים מיחסי הכוח השגורים שלהם, וכל הסטטיסטים המופיעים בצילום מתגלים למעשה כסוכנים כפולים. כך למשל, שומר החוק הרודף אחר דמותו של האמן בין חללי המוזיאונים השונים, מחבל למעשה בתצוגה ההיסטורית, שכן סימני הדרך שהוא מפזר בעת מסע החיפוש הופכים בעצמם למוצגים פיקטיביים. ה"בלש המשטרתי"

נראה לעתים כדמות רכה ומכמירת לב, רחוקה מן הקשיחות המתבקשת ממנה, והידיעה שמדובר באביו של האמן טוענת את משחק התפקידים במשמעויות נוספות. "התפקידים הכפולים של הדמויות" מציעה ענת בצר, "הם אמצעים, אותם מפעיל צדוק באירוניה דקה, לא על מנת לדבר על זהות מסוימת (מזרחית, ישראלית וכו') אלא דווקא כקיבוע הפיקטיביות של אותן זהויות".

בדומה למוזיאונים ההיסטוריים המופיעים בסרט, מלא גם חלל התערוכה באובייקטים נוספים המשלימים את הסביבה שצדוק מנסה לייצר – סביבה של מוזיאון היסטורי שהשתבש, שמוצגיו חושפים את קרביהם, את מאחורי הקלעים שלהם ואת האשליה הטמונה במנגנוני ההפעלה שלהם. הם מצטיינים בחומריות זולה ודלה ובשפה משחקית ומשעשעת המבקשת להפעיל את הצופה. לחיצה על כפתור למרגלות הפסל "מעפילים", שבו נראה חוף העיר יפו שכרישים שוחים לעברו, מדליקה במעמקיו מנורה החושפת את ה"כרישים" כלהקת יהודונים השוחים אל עבר החוף, כשאפיהם המעוקלים נדמים כסנפירי כריש המזדקרים מעל המים; תצלום מן המוכן משנת 1982 שצולם בעת מלחמת לבנון ונמצא בעיזבון פרטי, מוצג כשגבו אל הצופה ומגלה את המילים "לבנונים מברכים על בואנו" שנכתבו על גבו, ומתייחסים לחבורת האזרחים המנופפים בידיהם אל עבר המצלמה, שאפשר רק לנחש כי היא נישאת בידיו של חייל ישראלי; שני מודלים קטנים מציגים סצנות מוכרות בהן מככבות דמויות של חבר קיבוץ ושל צמד חיילים שפוסלו מספוג, חומר זול המזוהה בין היתר עם עולם משחקי הילדות, שעקבות מלאכת היד ניכרות בו היטב; ושני תצלומים של ציורי קיר פנוראמיים המופיעים במוזיאון אוקטובר בקהיר, מציגים את "תבוסת הישראלים" במלחמת יום כיפור. אלה הוצאו מהקשרם המקורי ונראים כציורים רומנטיים בסגנון מסורתי המנציחים נופים וקרבות, ומעלים על הדעת כי תחת כותרת אחרת, אותם דימויים יכולים היו להיות מוצגים בצד הישראלי כמספרי הנרטיב ההופכי.

רוית הררי